

✕ ԵԿԷՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ԿԱՏԱՐ ԵՆՔ

Ներկայ խառնակ ժամանակում, մամուլի այս ազատութեան միջոցին մեզ հարկաւոր են գործիչներ և մենք որոնում ենք նոցա:

Զարմանալին այն է, որ որոնում ենք, բայց չենք գտնում, մինչդեռ մի շարք լաւագոյն գործիչներ իսպառ քաշուած են ապրում ասպարիզից, հայ հասարակութիւնից:

Օրինակի համար հէնց «Նոր-Դարի» խմբագիր պ. Սպանդար Սպանդարեանը, Գալիցիենեան ըէժիմի այդ գոհը, որ տնով տեղով աւերուեց ու աքսորի մատնուեց. այսպիսի մի խոշոր ոյժ լուել է մի այնպիսի ժամանակ, երբ իսկական գործիչներին սով է մեղանում. և արդարեւ որ հայաբնակ քաղաք էլ գնում ես՝ ամենից առաջ հարցնում են քեզ, թէ ինչո՞ւ է լուել «Նոր-Դարի» խմբագիրը, հարցնում են, տրտնջում և հետն էլ... հայհոյում նրան:

Նոցա, որոնք մեր խմբագրութեան դիմումներ են արել այս մտքով և առհասարակ հարցասէր հասարակութեան մօտակայքում և հեռաւոր վայրերում, մենք կարող ենք այսքանը միայն ասել, որ այս լուութիւնն ակամայ է և ունի իւր խորունկ պատճառները: Գալիցիենեան հալածանքը քայքայել է նորան թէ՛ հիւլթալէս և թէ՛ բարոյապէս և ոչ ոք այնքան չի տանջուել, ինչպէս նա. ասոն այս հանգամանքով ենք բացատրում մենք նրա լուութիւնը:

Ակամայից դատապարտուած լուութիւնը մեզ համար աւելի զգալի է նրա համար, որ հէնց այս տարի, դեկտեմբերի 20-ին լրանում է «Նոր-Դարի» 25-ամեակը, մի

թերթի, որը երկար տարիներ այնպիսի մի ուղի է մշակել և հերկել, որ ճշմարիտ հայութեան գոյութեան միակ փրկութեան ուղին է և որի՝ աճող և ապրող սերնդի վերայ արած ազդեցութիւնն այնքան զօրեղ է եղել, որ որեւէ մի նոր հով կամ վարդապետութիւն, ինչքան էլ որ կռուելու լինին այդ ուղղութեան դէմ, վերջիվերջոյ, թէկուզ ակամայ, մնալու է նրա ազդեցութեան տակ:

Իսկ ազգային-յառաջադիմական այս ուղղութեան օրգան «Նոր-Դարի» 25-ամեակի հետ, որքան մենք գիտենք, լրանում է նաև նորա հիմնադիր պ. Սպանդարեանի գրական-հրապարակախօսական գործունէութեան երեսունհինգամեակը:

Մենք այժմ դիտաւորութիւն չունինք և անկարող ենք այդքան երկարամեայ գործունէութեան մասին թէկուզ ամփոփ մի տեսութիւն տալ, բայց կարող ենք զէթ մի երկու գիծ առաջ բերել այդ գործունէութիւնից.—

«Նոր-Դարի» խմբագիրը իբրև հրապարակախօս բոլորովին ուրոյն տեղ է բռնում այդ ասպարիզում. մեր մամուլի ընթացքին երկար տարիներ հետևողը անշուշտ կտեսնէ, որ նա ոչ մի կօմպրօմիս չէ արել ոչ կուսակցութիւնների և ոչ էլ իւր ուղղութեան հետ և երբէք չէ թոյլ տուել իրան, էժան ժողովրդականութիւն ձեռք բերելու համար, հոսանքի հետ գնալ, ինչպէս այդ անում են շատ շատերը, այլ միշտ կռուել է հոսանքի դէմ, երբ այդ պահանջել է ազգի և եկեղեցու շահը. և շատ հապանալի է մեզ համար, թէ ինչո՞ւ այսօր մենք ում ասես գովեցինք, փառաբանեցինք, իսկ միմիայն նա է, որին ամենքս թէ հայհոյեցինք և թէ մոռացութեան տուինք:

Կարծեմ դեռ հասարակութիւնը չգիտէ, թէ «Մշակի» ամենօրեայ դարձնողը «Նոր-Դարի» խմբագիրն է եղած այն ժամանակ, երբ ինքը Արծրունին ուզում էր դադարեցնել «Մշակը»: Իսկ երբ նա հեռացաւ «Մշակից»՝ այնուհետև պ. Սպանդարեանցը «Մեղուն» դարձրեց ամենօրեայ և «Մեղունին» այն տեղը հասցրեց, որ Արծրունին

առաջնորդողներով «Մեղուի» դադարումն էր խնդրում երկնքից, որովհետև արդեն հայոց ազգը խելագարուած էր համարում, քանի որ ամենքը «Մեղու» էին կարդում և «Մեղուով» յափշտակում: Մա փառա է: Այս ոգևորութիւնը և Սպանդարեանցի թէ խօսքի և թէ գրչի՝ մտքերի վերայ ունեցած ներգործութիւնը կարելի էր նկատել և այն հանգամանքից, որ Կովկասեան հայոց առաջին ընդհանուր ուսուցչական ժողովին, 1882-ին, ուր հաւաքուած էին ամեն կողմից հայ ինտելիգենցիան և ուսուցիչները, նորա բանկէտին մասնակցող հարիւրաւոր ուսուցիչների և ուսուցչուհիների ներկայութեամբ, երբ Դօնդուկովի կենացը խմեցին, չնայելով նախագահ պ. Շահպարտեանցի և ուսուցչական մասնաժողովի անդամների ջանքերին կենացի կարգը պահպանելու, անկարելի եղաւ խանգարել այն բանը, որ բոլորեքեան վերկացան և օվացիաներով ցոյցեր արին Սպանդարեանցին. այս մենք յիշում ենք իբրև ներկայ եզող ուսուցիչներից մինը:

Ո՞վ էր, որ Մելքիսեդեկ, Իզմիրլեան և Խապայեան եպիսկոպոսներին հրապարակ բերաւ ու կուռում էր հոսանքի դէմ այն ժամանակ, երբ Արծրունին Մուրատեանին տիրացու էր անուանում և մինչև անգամ «տգեղ», իսկ Իզմիրլեանին խաւարամիտ պահպանողական:

Ո՞վ էր, որ սլաշտպանում էր Հայոց թատրոնը և Ադամեանի տաղանդը և Հայոց թատրոնի համար ճանապարհ հարթում և ոգևորում այն ժամանակ, երբ Արծրունին Ադամեանի ունչութիւնն էր հռչակում «Մշակ»-ում և թատրոնի դէմ կուռում:

Այս ամենը կարծում ենք մեզանից լաւ գիտեն շատ շատերը, բայց որովհետև նա հեռացել է ասպարիզից և տարիներ են անցել վրայից, մոռացութեան են տրուած:

Մենք կարծում ենք, որ «Նոր-Դարի» առաջիկայ 25-ամեակը և նրա խմբագրի 35 ամեայ հրապարակախօսական գործունէութիւնը ամենալաւ աւիթն է, որ հայ հասարակութիւնը հրաւիրէ նրան նոր գործունէութեան

ասպարէզ: Կարծում ենք, որ ինքը Սպանդարեանն էլ պիտի յիշէ այս ամենը և չկարծէ թէ այլևս ոչ մի պարտաւորութիւն չունի նա դէպի ազգը, մանաւանդ որ հրապարակի վերայ հրատապ ազգային խնդիրներ կան:

Առ այժմ մենք մեր ասելիքը վերջացրինք. այժմ խօսքը պատկանում է նրա զինակիցներին և նրա ուղղութեան համակրողներին, այն ուղղութեան, որ մի շկոյա է ստեղծել և որ. ոչ մի արհեստական ճանապարհով ջնջել չէ կարելի. ահա այդ ուղղութեան հոգով ապրող հասարակութեան և կարող անձերին է մնում առիթից օգտուել և նրան հրապարակ կոչել, որպէսզի քանի այդ ոյժը գոյութիւն ունի, գործածենք նրան յօգուտ հայութեան և ոչ թէ սպասենք, որ վերանայ ասպարիզից և ապա՝ կորուստը ողբանք:

Վստահանում ենք ասել, որ եթէ մենք կուսակցական և նեղ անձնական հաշիւները մէկ կողմ դնենք և նայենք իբրև հայ հայութեան հրապարակի վրայ, պիտի տեսնենք, որ եթէ կայ մի հաստատութիւն, որի գոյութիւնը անհրաժեշտ է՝ և նրա կարիքն զգացւում ժողովրդի համար, առաջին տեղը բռնում է «Նոր-Դարը» իւր ուղղութեամբ. և եթէ կայ մի հրապարակախօս, որի յօքելեանի կատարումը չէ կարելի անուշադիր թողնել, առաջին տեղը անտարակոյս բռնում է «Նոր-Դարի» հիմնադիրը:

ԳԻԻՏ Ա. ՔԱՅ. ԱՂԱՆԵԱՆՅ

